

»Pokosili bomo, ko se bodo čebele najedle«

Vse več raziskav kaže, da so urbane površine pomemben življenjski prostor za opráševalce. Predvsem zaradi prehranskih virov celotno sezono (v parkih, na vrtovih), manjše uporabe pesticidov in pestrejšega okolja v primerjavi z intenzivno kmetijsko krajino. Z načrtnim upravljanjem se razmere za opráševalce da še izboljšati. Del tovrstnih prizadevanj je tudi kasnejša košnja travnikov.

dr. Danilo Bevk, Nacionalni inštitut za biologijo (danilo.bevk@nib.si)

Če preživetje opráševalcev so pisani travniki zelo pomembni. Zagotavljajo pester vir hrane in prostor za gnezdenje. Vendar pa je mnogo travnikov danes vedno bolj gnojenih ter bolj zgodaj in pogosteje košenih, zato rastline ne zacvetijo in opráševalci na njih ne najdejo nobene hrane. Na nekaterih travnikih sicer spomladi množično zacveti regrat, a teden obilja je premalo, da bi opráševalci uspešno zaključili svoj življenjski krog. Precej javnih zelenih površin je travnikov. Ker ti niso namenjeni pridelavi krme, bi lahko del kosili kasneje in tako prispevali k varstvu opráševalcev oziroma širše biotske pestrosti. So del tako imenovane zelene infrastrukture.

V slovenskih mestih so se med prvimi poznejše košnje lotili v Mestni občini Ljubljana. Od leta 2020 naprej nekaj javnih travnatih površin in travnikov kosijo samo dvakrat letno, prvič šele v juliju. Na Gorenjskem k poznejši košnji nagovarja pobuda Čebelarske zveze Gorenjske in Zavoda Tri – Grozda NVO Gorenjske z zgovornim naslovom **»Veliki traven in rožnik – čebelam cvetoč krožnik«**. Podobne akcije najdemo tudi drugje po Sloveniji, npr. v Celju in na Ptujju. K poznejši košnji nagovarjajo tudi v okviru akcije Hiše kranjske čebele **»Postani varuh čebel«**.

Zaradi zelo različnih pričakovanj, ki jih imamo občani o tem, kako naj bi bile urejene zelene površine, je za uspešnost tovrstnih akcij zelo pomembna ustrezna komunikacija. Potem ko prepričamo lokalne oblasti in komunalne službe, se pravo delo pravzaprav šele začne. Za mnoge je namreč še vedno ideal urejenosti angleška trata, vsako večje odstopanje od tega pa znak zanemarjenosti. Občanom je zato treba razložiti, zakaj se kosi kasneje in redkeje. V Ljubljani npr. vsako pomlad izbrane travnike opremijo s tablamami z napisom **»Pokosili bomo, ko se bodo čebele najedle«**. Ozaveščati je treba tudi po drugih kanalih in s tem sčasoma spremeniti miselnost ljudi.

Kot glavno korist poznejše košnje velja poudariti, da s tem rešujemo eno ključnih težav čebel oziroma opráševalcev – pomanjkanje hrane. Koristi tudi številnim drugim organizmom. Pravi pisani travniki so lahko tudi zelo lepi, tudi za domače in tuje obiskovalce mest. Poleg tega zahtevajo manj vzdrževanja. V nasprotju s pričakovanji sicer vsaj na začetku manj

košenj ne pomeni nujno tudi manj stroškov, saj košnja starejše trave zahteva uporabo drugačnih kosilnic.

Rezultat ob dobri komunikaciji ne bi smel izostati. Po izkušnjah nekaterih občin pritožb o zanemarjenosti ni veliko, celo nasprotno, dobivajo pobude, naj se dejavnost pozne košnje izvaja tudi na drugih zelenicah.

Pri pozni košnji je treba upoštevati različne interese, ki jih imamo ljudje. Površine, ki so namenjene rekreaciji, je seveda treba kositi pogosteje, da bodo lahko uporabne. Pozni košnji lažje namenimo brežine ali le del zelene površine. Bolje je začeti z nekaj poskusnimi območji in si tako pridobiti izkušnje tako z upravljanjem kot s komunikacijo.

Potrebna sta potrpežljivost in dolgoročen pristop k tej dejavnosti. Cvetoče travnike je lažje ohraniti kot ponovno vzpostaviti. Zgolj zamik košnje še ne pomeni, da bodo travniki tudi takoj zacveteli. Če se žužkocvetke že izginile, bo trajalo leta, da se bodo vrnille in razširile.

Marsikje skušajo proces pospešiti z dosejevanjem. Žal na slovenskem trgu pravzaprav ni lokalno pridelanega semena travniških cvetlic, setev uvoženih mešanic pa je lahko škodljiva, zato jo odsvetujem. V mešanicah so namreč pogosto tujerodne, celo invazivne rastline. Vendar tudi če so samo rastline, ki sicer rastejo pri nas, gre lahko za druge podvrste, zato lahko pride do genetskega onesnaženja. Zaradi tega npr. ne uvažamo italijanske čebele. Najboljša pot je tako v bližini pridelan seneni drobir, na primer pri bližnjem kmetu s pisanimi travniki, ki so košeni tako pozno, da seme dozori.

Vendar če sejemo na tla, ki so prebogata s hranili, setev ne bo imela večjega učinka, saj sejane rastline ne bodo uspešne v boju za prostor z rastlinami, ki jim bogata tla ustrezajo. Zato moramo najprej zmanjšati količino hranil v tleh, in sicer tako, da trave ne mulčimo, ampak pokosimo in pokošeno rastlinsko biomaso tudi odstranimo. Lahko jo tudi nekaj dni pustimo, da seme dozori in odpade. Z leti bo tako travnik lahko vedno bolj cvetoč, pisan in lep. Zaradi dolgotrajnosti obnove je zato hitreje, če v poznejšo košnjo uvedemo travnike, ki še niso tako degradirani.

Zamik košnje ni namenjen samo temu, da se opráševalci najedo, ampak tudi temu, da rastline semenijo, se tako razmnožujejo in razširjajo. Ob tem pa moramo biti še posebej pozorni na invazivne rastline.

Te se lahko na takih površinah še posebej razraščajo in s semeni razširjajo še v okolico, zato lahko naredimo več škode kot koristi. Dosledno jih moramo na ustrezen način odstranjevati, sicer bodo lahko povsem zavladaile. Način odstranjevanja je odvisen od vrste rastline.

Želimo si, da bi tovrstne pobude zaživele tudi na zasebnih vrtovih. Na njih še vedno pre pogosto kraljuje angleška trata (in robotska kosilnica), najdemo jo celo pri kakem čebelarju (!). Z vidika ustreznosti življenjskega prostora za čebele oziroma opraevalce je taka trata zelena puščava.

Na manjšem vrtu verjetno ne bomo prvič kosili šele julija, a že manj košenj in nič zatiranja »plevelov« bodo pripomogli, da bodo zacvetele zaplate črnoglavk, marjetic, plazeče detelje in še česa. Tudi na površinah, na katerih veliko hodimo. Dober kompromis je tudi, da se pogosto kosijo le potke, po katerih hodimo. Na večjem vrtu bi se lahko našel prostor tudi za kakšno zaplato pravega pisanega travnika. Ob pomanjkanju hrane je dragocena vsaka drobtinica oziroma vsak kvadratni meter cvetoče paše.

Foto: Danilo Bevk

Na pozno košenem travniku v ljubljanskem Parku Tivoli smo v dveh letih našli 40 vrst čebel. Da bo travnik res pisan in cvetoč, bo trajalo še več let.

Članek je nastal v okviru projekta FRACTAL (Spodbujanje zelene infrastrukture v mestnih in podeželskih naseljih v Alpah). Projekt je sofinanciran s sredstvi Evropske unije (program Interreg Alpine Space).

InterregCo-funded by
the European Union**Alpine Space**

FRACTAL

